

ЗАСВАЕННЕ ПЕРАНОСНЫХ ЗНАЧЭННЯЎ СЛОЎ

Н.С.Старжинская, Д.Н.Дубинина

К.І. Чукоўскі адзначаў, што думка малых дзяцей на першых парах звязана толькі з канкрэтнымі вобразамі. Таму яны так горача пярэчаць супраць нашых алегорый і метафар. Паводле слоў С.Н. Цэйтлін, дашкольнікі строга сочаць за захаваннем закона сіметрыі моўнага знака, г. зн. за тым, каб аднаму слову адпавядала адно значэнне. Праявы асіметрыі яны прыняць не могуць.

Дзіця першым засвойвае тое з значэнняў мнагазначнага слова, якое з’яўляецца актуальным у яго прадметна-практычнай дзейнасці. Калі гэтае слова ўжываецца дарослым ў іншым, невядомым дзіцяці значэнні, ствараецца канфліктная сітуацыя, якую дзіця імкнецца асмысліць. Адсюль узнікаюць пытанні тыпу: “Крапіва кусаецца? А як жа яна брэша?”

Вылучаюць наступныя псіхалагічныя сітуацыі, выкліканыя ўжываннем слова ў пераносным значэнні:

- дзіця не разумее выказвання, у якім дарослы ўжыў слова ў новым для яго значэнні (“Прыйшоў Іван дамоў, а жаба пытаецца: “Што гэта ты галаву павесіў?” Ігар так і ўявіў сабе, што зняў Іван галаву і павесіў на цвічок.);

- дзіця разумее выказванне, але расцэньвае такое ўжыванне слова нелагічным, шукае тлумачэнні для такога пераносу (“У мяне сёння галава трашчыць” – “Чаму ж трэску не чуваць?”; “Сёння сырое надвор’е” – “А хіба бывае варанае?”). Часта дзеці, надзеленыя юмарам, задаюць падобныя пытанні жартоўна.

З другога боку, дзіцячае давер’е да першаснага значэння слова можа быць такім вялікім, што малы нават не заўважае неадпаведнасці слова і фактычнай сітуацыі. Таму многія дзеці лічаць, што на любой машыне, нават пральнай, можна куды-небудзь паехаць, раз яна так называецца.

Бываюць і іншыя выпадкі, калі другаснае значэнне слова засвойваецца дзіцям раней за першаснае. У адказ на пытанне, дзе растуць шышкі, рускамоўнае дзіця адказвае: “На лбу”.

З цягам часу дашкольнікі не толькі засвойваюць пераносныя значэнні некаторых слоў, але спрабуюць самі канструяваць лексіка-семантычныя варянты пераносаў найменняў (“Мама манікюрам ногці мажа”; “У мяне нос пахне” – у значэнні “адчувае нейкі пах”).

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ